

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาเมือง
3. บทบาทขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น
4. แนวความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล
6. เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ หลายรูปแบบ และหลายวัตถุประสงค์มีความแตกต่างกันออกไปตามความหลากหลายของสาขาวิชาที่นำไปใช้และแตกต่างกันไปตามมิติต่าง ๆ ที่จะพิจารณา เช่น

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 26) ได้กล่าวถึง สาระของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง ซึ่งผู้ทำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับในความสามารถของประชาชนเป้าหมายว่าสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและชี้แนะในแนวทางที่ถูกต้อง

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ (2533 : 1) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน การตัดสินใจดำเนินการ การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วม อาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม โดยผู้ที่เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ (Actor) หรืออยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์

ปรัชญา เวสารัชช์ (2538 : 3-5) ได้ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าต้องครอบคลุมในประเด็น ดังต่อไปนี้

1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่กระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาให้เท่าเทียมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนสะท้อนของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับโดยความสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน การดำเนินโครงการและการแบ่งสรรประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

1.3 การมีส่วนร่วมเป็นการเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงและทรัพยากรเพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับการลงทุนลงแรง

1.4 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและ โครงสร้างการบริหารรวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิชาการ แต่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการเพื่อพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม

สรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน การตัดสินใจ ดำเนินการ การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา และปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมในกิจกรรมการพัฒนามาอาจเพราะเงื่อนไข แรงจูงใจ ถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า เข้าใจและยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและ โครงสร้างการบริหารรวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชน ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 2543 ; อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543 : 139-140) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ (Decision making)

ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ (Implementation)

ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากรการบริหาร การประสานความร่วมมือ

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย

ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคมและส่วนบุคคล

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา (Evaluation) การมีส่วนร่วม

ในขั้นประเมินผลการพัฒนาว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมนักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจผิดแผกแตกต่างกันไป ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 145) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมประชุม
- 3.2 การมีส่วนร่วมออกเงิน
- 3.3 การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 3.4 การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- 3.5 การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
- 3.6 การมีส่วนร่วมชักชวน
- 3.7 การมีส่วนร่วมบริ โภค
- 3.8 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- 3.9 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง
- 3.10 การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 : 11-13) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาชนบทโดยมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหาร ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปแบบการประเมินย่อย (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้ เช่น

4.1 ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 170) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

4.1.1 ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย

4.1.2 ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

4.1.3 ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผล เป็นต้น

4.1.4 ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิบัติเสมอเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

4.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

อนุภาพ ธีรลาภ (2528 : 46) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา เกิดจากปัจจัย ดังต่อไปนี้

- 4.2.1 ความเกรงใจผู้มีสถานภาพสูงกว่า
- 4.2.2 ความต้องการให้เป็นกลุ่มเป็นพวก
- 4.2.3 ความเคารพนับถือและเชื่อในตัวผู้นำ
- 4.2.4 ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 4.2.5 การคำนึงถึงประโยชน์ตอบแทนที่ตนเองได้รับ
- 4.2.6 การยอมรับแบบอย่างที่ดีดำเนินการอยู่แล้ว
- 4.2.7 ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อมที่ตนเองสัมผัส
- 4.2.8 การยอมรับในอำนาจรัฐ
- 4.2.9 ฐานะทางเศรษฐกิจ

4.3 พิจารณาถึงปัจจัยที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

อกิน รพีพัฒน์ (2531 : 49-50) ได้เสนอแนวคิด เพื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอาจเพราะเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

- 4.3.1 เกรงใจ ถูกบังคับ หรือมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
- 4.3.2 เข้าใจและยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น
- 4.3.3 เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผล 4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

5. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

การศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำเป็นต้องศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้จำนวนมาก ซึ่งมีเหตุผลแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ดังนี้

นำชัย ทนุผล (2531: 31) กล่าวว่า ปัญหาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการพัฒนาชุมชนของประชาชนมีสาเหตุอยู่ด้วยหลายประการ คือ

5.1 เกิดจากตัวประชาชนเอง ข้อจำกัดในกรณีนี้เกิดขึ้นด้วยความเคยชินของตัวประชาชนซึ่งมักจะเป็นผู้รับบริการอยู่เสมอ ทั้งในรูปของการรับคำตอบแทน หรือยึดเย็ดให้บริการประชาชนเอง เลยมีค่านิยมแลทัศนคติว่ารัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอทำให้พวกเขาเหล่านั้นเกิดความรู้สึกแบบการพึ่งพาอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่เดียวที่โครงการพัฒนาของรัฐบาลซึ่ง ได้พยายามเข้าไปพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นปรัชญาของการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมของโครงการเหล่านั้นมักจะออกมาในรูปของการกระทำเพื่อประชาชนมิใช่กระทำร่วมกับประชาชน

5.2 เกิดจากองค์กร เจ้าหน้าที่และระบบราชการ ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ นับได้ว่าเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยถอยลง

5.2.1 นโยบายการพัฒนาในระบบราชการไทย มักมีการสั่งการมาจากเบื้องบน จึงเป็นการยากที่เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5.2.2 ทางด้านตัวเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร การยึดระบบการให้ดุลให้โทษ ซึ่งถือความพอใจของผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลัก โดยมีได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชน

5.2.3 ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย ประชาชนในชนบท โดยมากแล้วมักจะถือว่าข้าราชการหรือนักพัฒนาต่าง ๆ เป็นผู้มีความรู้ มีอำนาจหรือหน้าที่เป็นเจ้านายของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนามีแนวโน้มที่คิดว่าตนเองมีคุณภาพสูงกว่าชาวชนบท ดังนั้นนักพัฒนามักจะแสดงตนเป็นผู้นำและดำเนินการเองทุกอย่าง

สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากสาเหตุหลายประการ คือ 1) เกิดจากตัวประชาชนเอง เช่น การที่ประชาชนเป็นผู้รับบริการถูกยึดเย็ด ทั้งในรูป

ของการรับค่าตอบแทน และการให้บริการจากภาครัฐ 2) เกิดจากองค์กร เจ้าหน้าที่และระบบราชการ เช่น นโยบายการพัฒนาในระบบราชการไทย มักมีการสั่งการมาจากเบื้องบน เป็นต้น

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาเมือง

1. ความหมายของการพัฒนา

มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการพัฒนา พอสรุปได้ดังนี้

ยิวต์เน่ วุฒิเมธี (2548 : 6) ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น คือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

วิทยากร เชียงกุล (2548 : 17 – 18) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริง หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้าน การศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

ทิตยา สุวรรณะชญ (2549 : 187 – 189) อธิบายการพัฒนา ไว้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย สภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมาชิกของสังคม ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่น ความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551 : 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ ส่วนการแปลงรูปเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัว กระทำการ ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทยเมื่อเริ่มแรก ได้มีการใช้รถเทียมม้า แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยใช้เครื่องจักรไอน้ำ

มาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดีขึ้น ๆ เรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟ หรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็ดี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา

อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต (2551 : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ ส่วนการเปลืองรูป เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำ การ ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทยเมื่อเริ่มแรกได้มีการใช้รถเทียมม้า แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำมาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดีขึ้น ๆ เรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟหรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็ดี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา

เอมอร งามยิ่งไพศาล (2551 : 11 – 12 ; อ้างอิงจาก Batten, 1959 : 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น และการพัฒนา เป็นกระบวนการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้การแบ่งโลกออกเป็นโลกที่พัฒนาและไม่พัฒนา ซึ่งการพัฒนามีอยู่ 3 ฐานะ ได้แก่

1.1 การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการ ในความหมายนี้ หมายถึง กระบวนการวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์รวมทั้งขององค์กรทาง วัฒนธรรมด้วย การพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสานและการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้น ตลอดจนขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

1.2 การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ ในฐานะนี้ เป็นการมองการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคม ด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคม ต่าง ๆ เช่น การติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า ระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคม อาณานิคมยุคใหม่ การแปลงสภาพโครงสร้างของสังคมดั้งเดิมด้วยการเป็นสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม การแพร่กระจายทัศนคติ ค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

1.3 การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่าการพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย ซึ่งการพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ 2) การพัฒนาทางสังคม และ 3) การพัฒนาทางการเมือง เป็นต้น

2. ความหมายของการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาท้องถิ่น

การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาท้องถิ่น เป็นแนวทางใหม่ของการพัฒนาประเทศ จึงทำให้ได้รับความสนใจจากผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากมาย โดยให้แนวคิดและความหมายของการพัฒนาท้องถิ่นหรือการพัฒนาชนบท มีดังนี้

ดำรง สุนทรสารทฐ (2548 : 27) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาท้องถิ่น นั้น ควรเป็นเรื่องของประชาชนในท้องถิ่น ที่เขารู้สึก เขามีความต้องการ เขาพยายาม เขาร่วมมือกัน เขายืนยันแข็ง ให้เขาขับเคลื่อนศักยภาพ ออกมาจากพลังในตัวเขามากที่สุด

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2548 : 127) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชนบทแนวใหม่นั้น จะต้องเป็นแนวทางการพัฒนาโดยมีชาวชนบทเป็นตัวหลัก ทั้งในด้านการวางแผนและการปฏิบัติงานพัฒนา

พิศาล มูลศาสตร์สาทร (2549 : 11-12) กล่าวว่า นโยบายก้าวหน้าในการพัฒนาชนบท ซึ่งมีจุดประสงค์หลักในอันที่จะแก้ปัญหาของชาวชนบท และช่วยให้ชาวชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน และนโยบายก้าวหน้าอยู่ที่การเน้นให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง และชุมชนของตนเองให้เกิดความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549 : 42) กล่าวว่า การพัฒนาของไทยนั้นมานานแล้ว ถ้ามีการศึกษาถึงประวัติการปกครองไทย จะพบว่าตั้งแต่โบราณมาแล้วประชาชนในชุมชนได้ร่วมมือกันทำงานให้แก่ชุมชน จะเริ่มจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคนในชุมชนมาช่วยกันพัฒนาต่างๆ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวว่า การพัฒนาได้เริ่มขึ้นในประเทศไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมทั้งการพัฒนาได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7

ไสว พรหมณี (2548 : 45) กล่าวว่า การพัฒนาตามแนวคุณภาพชีวิต คือ การปฏิวัติวัฒนธรรมทางสังคมอันใหม่ของประชาชน ประชาชนจะต้องรู้ประโยชน์เอง

อัคราธร ศรีสิงห์ (2552 : 2) กล่าวว่า การพัฒนาชนบท หมายถึง การพัฒนาประเทศนั่นเอง เพราะส่วนใหญ่คนไทยอาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นที่รวมแหล่งผลิตสินค้า การเกษตรและเป็นที่ยรวมของปัญหาต่าง ๆ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2551 : 46) กล่าวว่า การพัฒนาชนบท หมายถึง การพัฒนาชนบทในทุก ๆ ด้าน (Total Rural Development) ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคมชนบท

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2516 : 16 ; อ้างอิงจาก องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา. 2516 : 129) ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางแผน และลงมือปฏิบัติการตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่ากลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และมีปัญหาาร่วมกันอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การบริหารและที่มีใช้ของรัฐบาลได้

กรมการพัฒนาชุมชน (2553 : เว็บไซต์) ได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการนำความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในระดับท้องถิ่น เพื่อฝึกฝนให้ประชาชนได้มีความคิดริเริ่มในการที่จะปรับปรุงชุมชน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการพยายามร่วมกันและช่วยเหลือตนเอง ขณะเดียวกันก็จะต้องมีการขอรับความช่วยเหลือจาก กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยทำให้ โครงการของชุมชนนั้นสามารถดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน ได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาชุมชน ดังนี้

2.1 การพัฒนาชุมชน คือ ความพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในกลุ่มให้ดีขึ้น หรือการทำให้คนที่อยู่ในชุมชนนั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากราษฎรเอง เข้ามาคิดพิจารณาตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาด้วยตนเอง บนพื้นฐานของความสมัครใจและมีความรับผิดชอบที่จะช่วยตนเอง

2.2 การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม หรือลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้ดีขึ้น

2.3 การดำเนินงานจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ หมายถึงว่า กิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติจะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชน

ส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และพยายามกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกถึงความจำเป็นนั้นได้

2.4 การพัฒนาชุมชน ต้องใช้หลักการช่วย เร่งเร้า ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น ๆ

2.5 รัฐบาลหรือหน่วยงานอื่นที่จะให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งที่เกินความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจัดมาได้ด้วยเอง เช่น ความรู้ทางวิชาการ วัสดุ และเงินที่จำเป็น ฯลฯ

2.6 การพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย กระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

2.7 จะต้องมีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสาขา เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะ และการพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาท้องถิ่น คือ กระบวนการที่ประชาชนในชุมชน ร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน นั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากรัฐเอง เข้ามามีคิดพิจารณาตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาด้วยตนเอง บนพื้นฐานของความสมัครใจและมีความรับผิดชอบที่จะช่วยตนเอง เป็นต้น

3. ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

เอมอร์ งามยิ่ง ไพศาล (2551 : 12) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการแก้ปัญหาสังคมไม่เฉพาะแต่ในประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing countries) เท่านั้น แต่เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ประเทศพัฒนาแล้วใช้ประสบผลสำเร็จมาแล้ว ปัจจุบันนี้เรายังมีความเชื่อว่างานพัฒนาชุมชนนั้น จะทำให้ประเทศต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและอื่น ๆ

งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มุ่งหวังโดยตรงที่จะแก้ปัญหาสังคมเป็นขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมที่มีใช้แต่เพียงยกฐานะมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีภาระที่จะดึงเอาข้าราชการ ปัญญาชนของชาติ และผู้นำทางสังคมทั่วไปลงไปสู่ประชาชนอีกด้วย เป็นการลดช่องว่างระหว่างชาวชนบทกับชาวเมือง จึงนับว่างานพัฒนาชุมชนจะก่อให้เกิดความเข้าใจความสามัคคีต่อกันระหว่างชนในชาติทำให้ชาวชนบทเกิดความรักความหวงแหนหมู่บ้าน ตำบล และประเทศชาติของตน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะ

นำมาซึ่งความมั่นคง มั่งคั่ง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนในชาติและความเป็นธรรมในสังคมไทยในที่สุด

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน มีความสำคัญต่อทั้งประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะงานพัฒนาชุมชน เป็นงานที่มุ่งหวัง โดยตรงที่จะแก้ปัญหาสังคม เป็นขบวนการ โดยการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งจะดึงเอาข้าราชการ ปัญญาชนของชาติ และผู้นำทางสังคม ทั่วไปลงไปสู่ประชาชน เป็นการลดช่องว่างระหว่างชนบทกับชาวเมือง

4. ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

ธีรพงษ์ เพ็ชรภูษา (2551 : 10) กล่าวว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ยึดถือ การช่วยให้ประชาชนหรือคนของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร อาศัยอยู่ใน ชนบทเป็นส่วนใหญ่ ให้บรรลุถึงความปรารถนา ความสุขในชีวิต ประชาชนเหล่านี้ถือ ได้ว่ายังล่า หลัง เพราะพวกเขาไม่มีโอกาสทัดเทียมกับผู้อื่น ไม่ได้รับการศึกษาอบรม ไม่มีโอกาสเรียนรู้เรื่อง การประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากบรรพบุรุษ ได้ให้ไว้ ตลอดจนการได้ฝึกอบรมให้ประกอบ อาชีพที่กำลังทำอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้ได้ผลผลิตมากกว่ามีคุณภาพดีกว่า เป็นต้น แต่ว่า ทรัพยากร “คน” อันมากมายนั้นสามารถที่จะพัฒนาให้เจริญได้ เพราะคนเป็นปัจจัยในการบริหาร ที่สำคัญ เป็นปัจจัยตัวกระทำ ดังนั้น “คน” จึงเป็นจักรกลหรือกลไกอันสำคัญในการที่จะช่วย ผลักดันไปสู่ความเจริญของสังคม และนำมาซึ่งความเจริญของชาติบ้านเมืองและนำเอา ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนชนบท (Rural community) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อ การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน ในทุกด้านพร้อม ๆ กัน

อิสระ ทินภัทรภิญโญกุล (2549 : 17 – 18) กล่าวว่า ปรัชญาพื้นฐานเบื้องต้นของ นักพัฒนาชุมชน คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติว่ามนุษย์ทุกชีวิต มีคุณค่า มีความหมาย มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ และสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส

4.1 หลักการพัฒนาชุมชน คือ หลักประชาชน กล่าวคือ

4.1.1 เริ่มต้นที่ประชาชน ขึ้นจุดเดียวกับประชาชน มอง โลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้ เข้าถึงชีวิต จิตใจ ของประชาชน

4.1.2 ทำงานร่วมกับประชาชน (ไม่ใช่ทำงานให้แก่ประชาชน เพราะจะ ทำให้เกิดความคิดมาทวงบุญทวงคุณจากประชาชนในภายหลัง) การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจ

ปัญหาของตนเอง และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา นั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจประชาชน

4.1.3 ยึดประชาชนเป็นพระเอก ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่ เป็นผู้ถูกกระทำ หรือฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรงประชาชนเป็นผู้รับ โศกหรือเคราะห์จากการพัฒนานั้น

4.2 วิธีการพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน คือ

4.2.1 การรวมกลุ่ม หรือ จัดตั้งองค์กรประชาชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ซึ่งเป็นสมาชิกมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปถึงส่วนรวมด้วย

4.2.2 การส่งเสริม/สร้างสรรค์ผู้นำและอาสาสมัคร เพื่อเปิด โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชน มีความพร้อมจะเป็นผู้นำ และเป็นผู้เสียสละ ได้อุทิศตน ได้แสดงบทบาทมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยส่วนรวม

4.3 กระบวนการพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็น การเปิด โอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็น การสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการ นั้น โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีดังนี้

4.3.1 การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพัฒนากับชาวบ้าน แล้วเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4.3.2 การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหา

ความต้องการและสภาพที่เป็นจริงผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาาร่วมกันของชุมชน

4.3.3 การวางแผน โครงการ เป็นขั้นตอนนี้ให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชน มาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4.3.4 การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ คือ

1) เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

2) เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

4.3.5 การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันท่วงที กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

สรุปได้ว่า ประชญาของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การช่วยให้ประชาชนหรือคนของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรอาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ ให้บรรลุถึงความปรารถนา ความสุขในชีวิต ตลอดจนการได้ฝึกอบรมให้ประกอบอาชีพให้แก่คนที่อาศัยอยู่ในชนบทที่ห่างไกล ที่กำลังทำอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้ได้ผลผลิตมากกว่ามีคุณภาพดีกว่า เป็นต้น

บทบาทขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

1. ความหมายขององค์กรชาวบ้าน

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540 : 4) ได้สรุปความหมายของ องค์กรชาวบ้านไว้ว่า หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนหลาย ๆ คน ในรูปของกลุ่มตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ซึ่งวัตถุประสงค์และประ โยชน์ร่วมกัน มีความรักดีและสำนึกถึงความเป็นสมาชิกกลุ่ม ร่วมกัน มีการรวมตัวจัดรูปเป็นองค์กร มีกฎเกณฑ์มีการประชุมและปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สมาชิกแต่ละคนก็จะได้รับความ พึงพอใจบางประการ จากการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับคนอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ทวีเกียรติ ประเสริฐเจริญสุข (2530 : 11) ได้ให้ความหมายขององค์กรชาวบ้านว่า มีตั้งแต่ยุคบุกเบิกจนถึงปัจจุบัน โดยกล่าวว่าองค์กรที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัวแล้วขยายไปสู่เครือ ญาติ แล้วจึงเป็นระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและประเทศ ดังนั้น การพัฒนาองค์กรชาวบ้านจึงต้อง เริ่มมองปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในระดับที่เล็กที่สุดก่อน ด้วยเหตุนี้้องค์กรชาวบ้านจึงมี บทบาท ดังนี้

1.1 คัดแปลงธรรมชาติให้เอื้ออำนวยในการดำรงชีพ

1.2 พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านให้ชีวิตสะดวกสบายยิ่งขึ้น

1.3 พัฒนาศูนย์รวมความคิดและจิตใจ

1.4 มีการร่วมมือและช่วยเหลือกันอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยมีหลักการ ร่วมกันในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ และมักจะมีกิจกรรมเป็นเรื่อง ๆ ตาม ฤดูกาล เช่น การลงแขกในเรื่องการผลิต ลงแขกสร้างบ้าน งานบุญประเพณี เช่น งานดำป่า งาน ถูหิน งานบวช งานศพ กิจกรรมที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า เช่น การซ่อมสะพานและถนนที่ จำเป็นต้องใช้ร่วมกัน และบางกิจกรรมที่มีการสืบทอดกันต่อมา ในรูปของคณะกรรมการที่มี การผลิตเปลี่ยนแปลงหมุนกัน

สรุปได้ว่า องค์กรชาวบ้าน หมายถึง หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนหลาย ๆ คน ในรูปของกลุ่มตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์และประ โยชน์ร่วมกัน มีความสำนึกถึงความเป็นสมาชิกกลุ่ม ร่วมกัน มีการรวมตัวจัดรูปเป็นองค์กร มีกฎเกณฑ์มีการประชุมและปฏิสัมพันธ์ กันอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สมาชิกแต่ละ คนก็จะได้รับความพึงพอใจบางประการ จากการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับคนอื่น ๆ ในการพัฒนา ชุมชนของตนเอง

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกลุ่มการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

พัตน์ บุญรัตพันธ์ (2549 : 150-166) กล่าวว่า กลุ่มจะมีการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์หลายอย่างมาสนับสนุน ซึ่งได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

2.1 ผู้นำและคณะกรรมการเข้มแข็ง ชื่อสัตย์ สุจริต ซึ่งความเข้มแข็งของบุคคลดังกล่าว เป็นความเข้มแข็งจากภายในหมู่บ้าน ที่จะทำให้กำลังใจของพวกเขาให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันอย่างเหนียวแน่นขึ้นมา ส่วนปัจจัยภายนอกอื่น พทที่จะเจรจาตกลง ร้องขอต่อรองได้อย่างมีศักดิ์ศรีโดยในแง่คิดที่ว่าหมู่บ้านเป็นของพวกเขาเอง เขาสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับชีวิตของเขาได้ เขาก็สามารถหาหนทางจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้กับมนุษย์จะพึงมีอำนาจตัดสินใจต่อทางเดินอันชอบธรรมของตนเอง

2.2 สมาชิกกลุ่มจะต้องมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมุ่งมั่นทำงานร่วมกันให้สำเร็จ ชยัน ชื่อสัตย์และอดทน

2.3 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จะต้องกระทำโดยผ่านกลุ่มหรือองค์กร การที่จะทำให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น กลุ่มจะต้องมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนจริง ๆ ซึ่งพวกเขาจะต้องเป็นผู้ริเริ่มเข้าร่วมมือกันและกลุ่มควรเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมและชุมชนอย่างทั่วถึง

2.4 การได้รับความสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานต่าง ๆ โดยการเข้าไปแนะนำส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มบ่อยครั้ง ก็จะมีส่วนสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกลุ่มได้เป็นอย่างมาก

2.5 การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อกิจกรรมการพัฒนาต่อสมาชิกกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อการที่จะให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการวางแผนอย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกลุ่มการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ มี 5 ประการ ได้แก่

- 1) ผู้นำและคณะกรรมการเข้มแข็ง ชื่อสัตย์ สุจริต
- 2) สมาชิกกลุ่มจะต้องมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 4) การได้รับความสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- และ 5) การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ

3. บทบาทขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2546 : 30-31 ; อ้างถึงใน Biddle and Thomas. 1986 : 25) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทว่า ระบบสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยขอบข่ายของตำแหน่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันโดยบุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นจะมีบทบาทแตกต่างกัน ขอบข่ายสังคมส่วนบุคคลประกอบด้วย บทบาทต่าง ๆ ที่จะต้องทำ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและหรือสังคมของแต่ละบุคคล รวมทั้งกฎระเบียบสังคมและวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้ โดยที่ในแต่ละบทบาทบุคคลจะเผชิญกับความคาดหวังต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะต้องแสดงออก ความคาดหวังเหล่านี้อาจถูกกำหนดจากบรรทัดฐานทางสังคม กลุ่มบุคคลหรือชนชั้นทางสังคม ดังนั้น พฤติกรรมของบุคคลจึงมิได้อยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและหรือสังคมแต่เพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในข่ายสังคมของเขากอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนชนบทไม่เพียงแต่จะพยายามแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังทางสังคมชุมชนชนบทต่าง ๆ เท่านั้น หากยังริเริ่มสร้างสรรค์ ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ที่เขามีกับบุคคลอื่นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนในชุมชนชนบทจะกระทำการใด ๆ ไม่เพียงแต่เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังทางสังคมชนบทในแต่ละสถานการณ์เท่านั้น หากแต่ยังทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวอีกด้วย โดยจะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทในแต่ละสถานการณ์เท่านั้น หากแต่ยังทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวอีกด้วย โดยจะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทองค์กรชาวบ้าน ซึ่งเป็นกลไกที่ทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น

เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องของกลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้าน และกระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพิจารณามีส่วนร่วมจากการวิเคราะห์โครงสร้าง วิธีการดำเนินการ ตลอดจนสภาพแวดล้อมขององค์กรชาวบ้าน และกระบวนการที่เกี่ยวข้องในการที่คนในชุมชนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโดยเน้นบทบาทต่าง ๆ ขององค์กรชาวบ้านที่จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากหลักการหรือปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นส่วนที่สำคัญ สำหรับบทบาทขององค์กรชาวบ้าน ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องเริ่มจากการปรับปรุงจิตใจ องค์กรชาวบ้านจะต้องสร้างนิสัยให้มีความซื่อสัตย์ อุดมสาหัส ประหยัด เรียบรู้ และช่วยเหลือตนเองและที่สำคัญจะต้องเข้าใจประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาร่วมมือกันของรัฐ ซึ่งจะเป็รูปแบบวิธีการและแนวทางใน

การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะมองเพียงมิติใดมิติหนึ่งของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อทำ กิจกรรมต่าง ๆ ย่อมไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในสังคมต่างก็มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น

สรุปได้ว่า บทบาทขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น จะต้องเริ่มจากการ ปรับปรุงจิตใจขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งองค์กรชาวบ้านจะต้องสร้างนิสัยให้มีความซื่อสัตย์ อุดสาหกรรม ประหยัด เรียนรู้ และช่วยเหลือตนเองและที่สำคัญจะต้องเข้าใจประโยชน์ในการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาาร่วมมือกันของรัฐ ซึ่งจะเป็นรูปแบบวิธีการและแนวทางในการศึกษาถึงการมี ส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นให้สมบูรณ์ ต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการชุมชน

1. แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการชุมชน

ในชุมชนหนึ่งให้มีคณะกรรมการชุมชนคณะหนึ่ง จากการเลือกตั้งมีจำนวน 9 คน โดยนายกเทศมนตรี แต่งตั้งให้ทำหน้าที่บริหารชุมชนจะให้คณะกรรมการชุมชนเลือกประมุขชุมชน หนึ่งคน รองประธานคณะกรรมการชุมชนหนึ่งคน และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ 7 ฝ่าย กรรมการหนึ่ง คน อาจทำหน้าที่หลายฝ่ายได้ การออกเสียงลงคะแนนให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่ คณะกรรมการชุมชนมีมติให้ใช้วิธีลับ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับฉลากโดยสุ่มสุ่มภายใน 15 วัน นับจากวันเลือกตั้งและจะมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันที่ได้รับการเลือกตั้ง คณะกรรมการชุมชนประกอบด้วยตำแหน่ง ดังนี้

- 1.1 ประธานกรรมการชุมชน
- 1.2 รองประธานกรรมการชุมชน
- 1.3 เลขานุการชุมชน
- 1.4 กรรมการฝ่ายปกครอง
- 1.5 กรรมการฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย
- 1.6 กรรมการฝ่ายการคลัง
- 1.7 กรรมการฝ่ายสวัสดิการสังคม
- 1.8 กรรมการฝ่ายสาธารณสุข
- 1.9 กรรมการฝ่ายการศึกษา
- 1.10 กรรมการฝ่ายพัฒนา

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการชุมชน กำหนดให้ในชุมชน ๆ หนึ่งนั้น ให้มีคณะกรรมการชุมชนคณะหนึ่ง มาจากการเลือกตั้งมีจำนวน 9 คน โดยมีนายกเทศมนตรี แต่งตั้งให้ทำหน้าที่บริหารชุมชน มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันที่ได้รับการเลือกตั้ง เป็นต้น

2. คุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการชุมชน

- 2.1 มีสัญชาติไทย
- 2.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์
- 2.3 อยู่อาศัยหรือมีถิ่นที่อยู่ประจำในชุมชนนั้นแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- 2.4 เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ
- 2.5 ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 2.6 ไม่เป็นผู้ที่มีร่างกายทุพพลภาพหรือวิกลจริต หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่

สมประกอบไม่ติดยาเสพติด

2.7 เป็นผู้ที่มีความเสียสละมีความรับผิดชอบไม่สมหวังหรือแสวงหาประโยชน์ตอบแทนใด ๆ เพื่อตนเองหรือหมู่คณะโดยมิชอบ และเต็มใจอุทิศตน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการชุมชน มีลักษณะดังนี้ เช่น มีสัญชาติไทย มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ อยู่อาศัยหรือมีถิ่นที่อยู่ประจำในชุมชนนั้นแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช เป็นต้น

3. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน

3.1 หน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน

- 3.1.1 เป็นผู้นำและแกนกลางตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของชุมชนในการพัฒนาชุมชน
- 3.1.2 ดำรวจค้นหาปัญหาในชุมชน วิเคราะห์ วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น
- 3.1.3 เสนอแผนงาน โครงการหรือความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนต่อเทศบาล
- 3.1.4 เสนอการขอรับความช่วยเหลือจากเทศบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3.1.5 ประสานงานระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.6 ร่วมมือกับประชาชนหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยวิธีการ
ประชาธิปไตย

3.1.7 ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และสร้างความสามัคคีใน
ชุมชน

3.1.8 ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและสร้างความสามัคคีใน
ชุมชน

3.1.9 คัดเลือกผู้ช่วยคณะกรรมการชุมชนฝ่ายต่าง ๆ ได้ฝ่ายละไม่เกิน 3 คน

3.1.10 ออกระเบียบชุมชนของตนเองโดยไม่ขัดต่อระเบียบนี้และกฎหมาย
ใด ๆ

3.1.11 เผยแพร่ผลงาน ติดตามและรายงานการปฏิบัติงานของหน่วยงานและ
องค์กรต่าง ๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชนต่อเทศบาล

3.2 หน้าที่ของกรรมการชุมชนฝ่ายต่าง ๆ

3.2.1 ประธานกรรมการชุมชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นประธานในการ
ประชุมดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามวาระ ควบคุมการนับคะแนนและชี้ขาดในกรณีที่มี
คะแนนเสียงเท่ากัน ควบคุมดูแลติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนฝ่ายต่าง ๆ เป็น
ตัวแทนของกรรมการชุมชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการองค์กรและ
หน่วยงานเอกชนต่าง ๆ

3.2.2 รองประธานกรรมการชุมชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบแทนประธาน
กรรมการชุมชนในกรณีที่ประธานกรรมการชุมชนไม่อยู่หรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ปฏิบัติหน้าที่
ตามที่ประธานกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.3 เลขาธิการชุมชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการนัดประชุมและจัด
ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการชุมชน จัดบันทึกรายงานการประชุมเสนอต่อที่ประชุม
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเก็บข้อมูลดูแลรักษาเอกสารของคณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่
รับผิดชอบอื่น ๆ ตามที่กรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.4 ฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ความรับผิดชอบบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ดูแลกิจการ
ของชุมชนให้เป็นไปตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และนโยบายส่วนรวมของชาติ
แนะนำและส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสนใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุขและการปกครองส่วนท้องถิ่น

3.2.5 ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ช่วยเหลือดูแลและระมัดระวังในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยภายในชุมชนเรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.6 ฝ่ายการคลัง มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของประชาชนในชุมชน สงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ สงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติตามความจำเป็นเรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.7 ฝ่ายสวัสดิการสังคม มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของประชาชนในชุมชน สงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ สงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติตามความจำเป็น เรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.8 ฝ่ายสาธารณสุข มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค การวางแผนครอบครัว การรักษาภาวะแวดล้อมในชุมชน การสุขภาพิบาล การประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ประชาชนวางแผนครอบครัว เรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.9 ฝ่ายการศึกษา มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา การลูกเสือ กิจกรรมเยาวชน การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจเรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

3.2.10 ฝ่ายพัฒนา มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการวางโครงการและแผนดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของประชาชนในชุมชน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ขอความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ องค์กรหรือเอกชนตามที่เหมาะสมเพื่อปฏิบัติงานตาม โครงการ เรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน แยกเป็น 1) บทบาทของคณะกรรมการชุมชน เช่น เป็นผู้นำและแกนกลาง ดำรงค้นหาปัญหาในชุมชน เสนอแผนงาน เสนอการขอรับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ และ 2) หน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน แบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ประธานกรรมการชุมชน รองประธานกรรมการชุมชน และเลขานุการชุมชน

เป็นต้น

4. แนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชน

เทศบาลไม่สามารถให้คำตอบแทนหรือประโยชน์ตอบแทนต่อคณะกรรมการชุมชน โดยตรงได้แต่ประโยชน์ทั้งหลายจะตกแก่ประชาชนในชุมชนเป็นส่วนรวม ทั้งในด้านวัตถุ ได้แก่ ชุมชนจะเจริญก้าวหน้าขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และด้านจิตใจ ได้แก่ ความรัก ความสามัคคีและความมีระเบียบวินัย ของประชาชนในชุมชน เป็นต้น ดังนั้นการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ต้องเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม

วิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน มีดังนี้ คณะกรรมการชุมชนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนหลังจากที่มีการประกาศแต่งตั้งจากเทศบาลแล้ว ให้มีการจัดการประชุมครั้งแรกภายใน 15 วัน เพื่อทำการเลือก ประธาน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการผู้รับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ โดยในการประชุมครั้งแรกนี้ให้ผู้ที่มิอาจโหวตสูงสุดทำหน้าที่ชั่วคราวในที่ประชุม

แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล

ประวัติความเป็นมาของการปกครองระบบเทศบาลของประเทศไทย ได้มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 พระองค์ท่านได้มีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่แก่พสกนิกรชาวไทย ด้วยพระองค์ท่านมีพระราชประสงค์จะให้ประชาชนชาวไทยได้รู้จักการปกครอง รู้จักใช้สิทธิใช้เสียงตามวิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในครั้งนี้จึงได้มีพระราชดำริจัดตั้ง “สุขาภิบาล” ขึ้นในปี 2440 โดยการจัดตั้ง “สุขาภิบาลกรุงเทพฯ” ด้วยมีวัตถุประสงค์ว่า การใดควรทำเพื่อเป็นการบูรณะหรือจัดสร้างขึ้นเพื่อความสะดวกแก่ชุมชน ก็ให้เป็นหน้าที่ของชุมชนหรือคนในท้องถิ่นนั้น เป็นลักษณะของการปกครองตนเอง ทั้งนี้ตามพระราชประสงค์ดังกล่าวนี้ เป็นพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะฝึกฝนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบและรู้จักการปกครองตนเองต่อไป (ประทาน คงฤทธิศึกษากร. 2526 : 141-144)

ต่อมาในปีพ.ศ. 2448 ก็ได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นอีกที่ท่าลอม จังหวัดสมุทรสงคราม และต่อจากนั้นก็ได้มีการนำเอาระบบสุขาภิบาลดังกล่าวนี้ไปใช้ในหัวเมืองต่าง ๆ แพร่หลายยิ่งขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เสด็จสวรรคตกิจการสุขาภิบาลก็เป็นอันระงับไป

เทศบาลได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2476 อันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 และพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ได้มีการปรับปรุงหลายครั้งหลายหน และในปัจจุบันได้ยึดหลักพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นหลัก และโดยกฎหมายกำหนดให้เทศบาลเป็นทบวงการเมืองมีฐานะเป็นนิติบุคคล การเปลี่ยนแปลงเขต ฐานะการจัดตั้ง และการยุบเลิกเทศบาลจะต้องทำเป็นพระราชกฤษฎีกา

การจัดตั้งรัฐบาลนั้นระบบเทศบาลของไทยได้จัดแบ่งออกเป็น ระดับคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ดังนั้นการจัดตั้งจึงอาศัยหลักการที่ลดหลั่นกันไปตามลำดับคือ เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นมาเป็นเทศบาลตำบล โดยถือหลักเกณฑ์ว่าเป็นท้องถื่นที่มีความเจริญ มีประชาชนหนาแน่นและมีรายได้พอสมควรซึ่งเป็นวิธีการบัญญัติอย่างกว้าง ๆ

เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นซึ่งมีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎหมายกำหนด

เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 70 ตอนที่ 14 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476, มาตรา 8, 9, 10 และ 11)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล เป็นการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง โดยเทศบาลจัดตั้งตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 เทศบาลเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นไทยที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับหลักการกระจายอำนาจมากที่สุด และได้กำหนดโครงการของเทศบาลประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญคือ ฝ่ายบริหาร ได้แก่ คณะนายกเทศมนตรี และฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เป็นต้น

บริบทของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ (2553 : 2 - 6) ได้อธิบายว่า เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จัดตั้งเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2480 ตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม ลงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2480 มีพื้นที่ 4.04 ตารางกิโลเมตร โดยมีพระอรรคเปศลสรวดี เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก และต่อมาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้ขยายพื้นที่เทศบาลออกไป

อีกเป็น 16.96 ตารางกิโลเมตรตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2525

1. สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกาฬสินธุ์ทั้งตำบล พื้นที่เขตเทศบาล
16.96 ตารางกิโลเมตร สภาพทั่วไปของตำบล เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้ มีประกาศแบ่งเป็น 38
ชุมชน ดังนี้

- 1.1 ชุมชนชอยน้ำทิพย์
- 1.2 ชุมชนกุคยางสามัคคี
- 1.3 ชุมชนโพธิ์ไทร
- 1.4 ชุมชนคอนสวรรค์
- 1.5 ชุมชนท่าสินค้า
- 1.6 ชุมชนหน้าโรงเลื่อย
- 1.7 ชุมชนวัดเหนือ
- 1.8 ชุมชนโรงจิว
- 1.9 ชุมชนวัดใต้โพธิ์คำ
- 1.10 ชุมชนหนองลิ้นจี่
- 1.11 ชุมชนหนองไชยวาน
- 1.12 ชุมชนหนองผักแว่น
- 1.13 ชุมชนตลาดเก่า
- 1.14 ชุมชนคุ้มห้วย
- 1.15 ชุมชนทุ่งสระ
- 1.16 ชุมชนวัดหอไตรปีฎการาม
- 1.17 ชุมชนวัดสว่างพัฒนา
- 1.18 ชุมชนวัดสว่างคงคา
- 1.19 ชุมชนริมแก่งคอนกลาง
- 1.20 ชุมชนบุญกวี
- 1.21 ชุมชนคอนกลอย
- 1.22 ชุมชนสุขสบายใจ
- 1.23 ชุมชนหัวโนนโก

1.24 ชุมชนก.ส.ส.(คุ้มชัยสุนทรเดิม)

1.25 ชุมชนสงเปลือยใน

1.26 ชุมชนเปลือยกกลาง

1.27 ชุมชนสงเปลือยนอก

1.28 ชุมชนหน้าโรงซ่อม ร.พ.ช.

1.29 ชุมชนวัดป่าทุ่งศรีเมือง

1.30 ชุมชนทุ่งศรีเมืองพัฒนา

1.31 ชุมชนทุ่งศรีเมืองกลาง

1.32 ชุมชนทุ่งมน

1.33 ชุมชนหัวคู-หนองเรือพัฒนา

1.34 ชุมชนเกษตรสมบูรณ์

1.35 ชุมชนหาดลำควน

1.36 ชุมชนคงป่อ

1.37 ชุมชนตลาด

1.38 ชุมชนวัดกลาง

จำนวนประชากรของตำบล 36,881 คน เป็นชาย จำนวน 17,869 คน เป็นหญิง
จำนวน 19,012 คน ข้อมูลอาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองกุง ตำบลโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกาฬสินธุ์
ทั้งตำบล พื้นที่เขตเทศบาล 16.96 ตารางกิโลเมตร สภาพทั่วไปของตำบลในเขตเทศบาลเมือง
กาฬสินธุ์ได้ มี 38 ชุมชน เช่น ชุมชนซอยน้ำทิพย์ ชุมชนกุศलगามศักดิ์ ชุมชนโพธิ์ไทร
ชุมชนคอนสวรรค์ ชุมชนท่าสินคำ และชุมชนหน้าโรงเลื่อย เป็นต้น

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

2.1 การคมนาคม/การจราจร

2.1.1 ถนน

ถนนลูกรัง 21 สาย

ถนนลาดยาง 12 สาย

ถนนคอนกรีต 246 สาย

2.1.2 สะพาน

สะพานคอนกรีต 14 แห่ง

สะพานลอย 8 แห่ง

2.1.3 แหล่งน้ำ

แม่น้ำไหลผ่าน 1 สาย

ห้วย/หนอง/คลอง/บึง 8 สาย/แห่ง

2.1.4 การขนส่ง

สถานีขนส่ง 1 แห่ง

2.1.5 จำนวนหอกระจายข่าวทั้งหมดในพื้นที่ 36 แห่ง

2.1.6 จำนวนเสียงตามสายทั้งหมดในพื้นที่ 131 จุด

2.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2.1 จำนวนสถานที่กำจัดขยะ 2 แห่ง พื้นที่รวม 137 ไร่ ตั้งอยู่ที่บ้านโลกน้ำแกติยง ตำบลโพนทอง อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 28 ไร่ และบ้านแก่นางาม ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 109 ไร่

2.2.2 ปริมาณขยะในเขตเทศบาลเฉลี่ย 30 ตันต่อวัน

2.2.3 ปริมาณขยะที่กำจัดได้เฉลี่ย 40 ตันต่อวัน

2.2.4 วิธีการกำจัดขยะ ใช้วิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ รถยนต์เก็บขยะ โรงคัดแยกขยะ โรงบำบัดปฏิภูล

2.3 ด้านเศรษฐกิจ

2.3.1 สถานชนานูบาล 1 แห่ง

2.3.2 สถานีน้ำมัน 8 แห่ง

2.3.3 ตลาดสด 3 แห่ง

2.3.4 ธนาคาร 9 แห่ง

2.3.5 โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง

2.3.6 ศูนย์การค้า/ห้างสรรพสินค้า 2 แห่ง

2.3.7 โรงแรม 9 แห่ง

3. อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

3.1 อำนาจหน้าที่ที่ต้องทำ ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ภายใต้ข้อบังคับแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2543) โดยเทศบาลเมืองมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ตามมาตรา 53 ดังต่อไปนี้

3.1.1 รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

3.1.2 ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

3.1.3 รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

3.1.4 ป้องกันและระงับโรคติดต่อ

3.1.5 ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

3.1.6 ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

3.1.7 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

3.1.8 บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

ท้องถิ่น

3.1.9 หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

3.1.10 ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา

3.1.11 ให้มีโรงฆ่าสัตว์

3.1.12 ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้

3.1.13 ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ

3.1.14 ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ

3.1.15 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

3.1.16 ให้มีการดำเนินกิจการ โรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น

3.2 อำนาจหน้าที่ที่อาจทำ ในเขตเทศบาลเมือง

นอกจากนี้ ตามมาตรา 54 ยังกำหนดให้ เทศบาลเมืองอาจจัดทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาล ได้ดังนี้

3.2.1 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม

3.2.2 ให้มีสุสาน และฌาปนสถาน

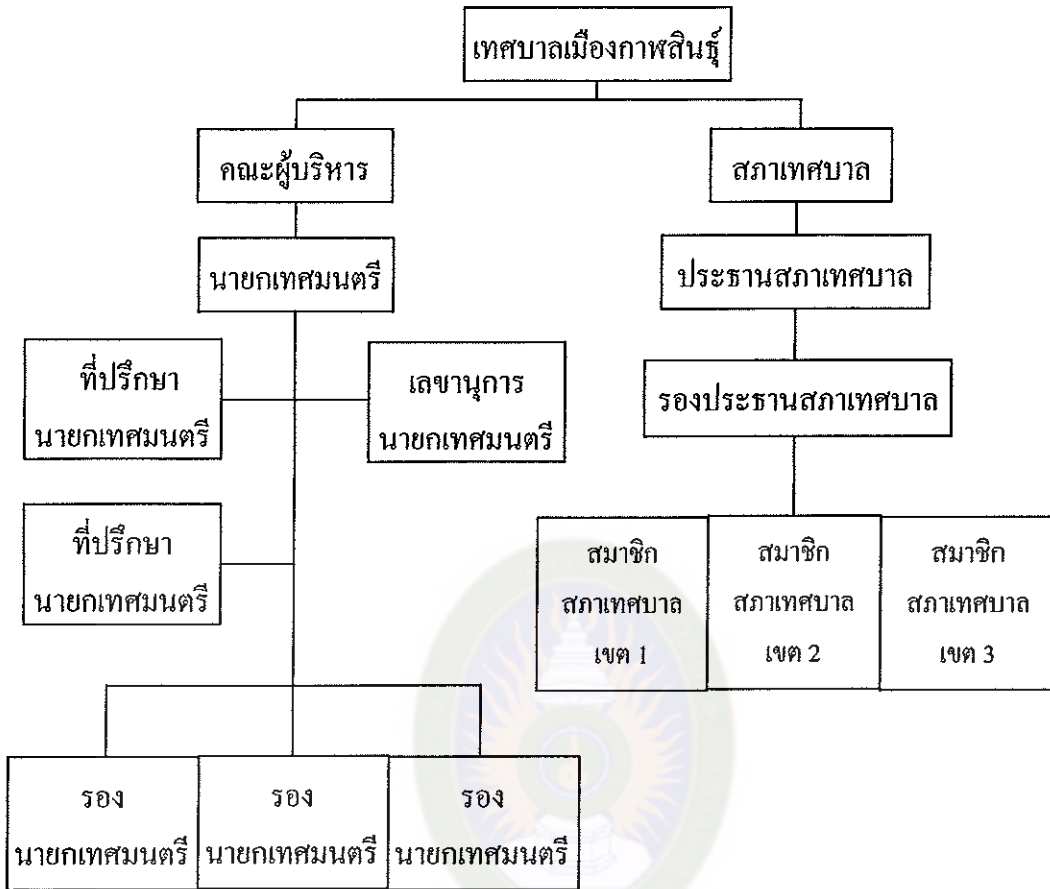
- 3.2.3 บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 3.2.4 ให้มีและบำรุงสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- 3.2.5 ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- 3.2.6 ให้มีการสาธารณสุขการ
- 3.2.7 จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- 3.2.8 จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
- 3.2.9 ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
- 3.2.10 ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 3.2.11 ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- 3.2.12 เทศพาณิชย์

สรุปได้ว่า อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ แบ่งอำนาจหน้าที่ ออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) อำนาจหน้าที่ที่ต้องทำ ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เช่น รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนน เป็นต้น 2) อำนาจหน้าที่ที่อาจทำในเขตเทศบาลเมือง เช่น ให้มีตลาด ทำเทียบเรือและท่าข้ามบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร และให้มีและบำรุงสงเคราะห์มารดาและเด็ก เป็นต้น

4. โครงสร้างของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

โครงสร้างของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เป็น โครงสร้างของเทศบาลในรูปแบบนายกเทศมนตรีเช่นเดียวกับเทศบาลทุกแห่งในประเทศไทย โดยโครงสร้างของเทศบาลจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสภาเทศบาล และฝ่ายบริหาร กล่าวคือ นายกเทศมนตรีทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตเทศบาล นายกเทศมนตรีมีอำนาจในการแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยในการบริหารดำเนินงานของเทศบาล อีกทั้งยังสามารถแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรีขึ้นเป็นที่ปรึกษาได้ ส่วนสภาเทศบาลนั้นทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยสมาชิกสภาเทศบาลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตเทศบาล อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

องค์ประกอบ โครงสร้างเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ฝ่ายสภาเทศบาล และฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภาเทศบาลประกอบด้วย ประธานสภาเทศบาล รองประธานสภาเทศบาล และสมาชิกสภาเทศบาลจำนวน 18 คน จากเขต 1 – เขต 3 ส่วนฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีจำนวน 2 คน รองนายกเทศมนตรี จำนวน 3 คน และเลขานุการนายกเทศมนตรีจำนวน 1 คน ดังแผนภูมิที่ 2

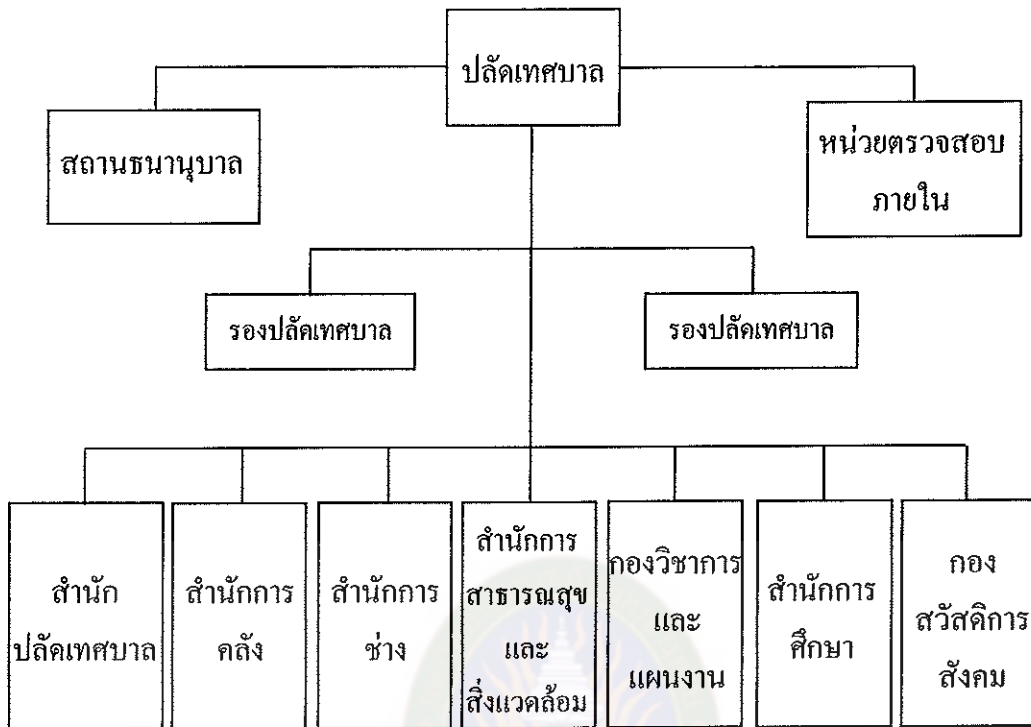
แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

ที่มา : เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. 2553 : 9

5. การแบ่งส่วนราชการของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีการแบ่งส่วนราชการ ดังนี้

- 5.1 สำนักปลัดเทศบาล
- 5.2 สำนักการคลัง
- 5.3 สำนักการช่าง
- 5.4 สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
- 5.5 กองวิชาการและแผนงาน
- 5.6 สำนักการศึกษา
- 5.7 กองสวัสดิการสังคม

แผนภูมิที่ 3 การแบ่งส่วนราชการของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

ที่มา : เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. 2553 : 10

6. นโยบายเพื่อการบริหารของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ได้กำหนดนโยบายในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประจำปี 2554 – 2556 ดังนี้

6.1 นโยบายด้านการเมืองการปกครอง

เพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และเพื่อการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และตัดสินใจในการดำเนินกิจการและหรือการเลือกผู้นำ กรรมการชุมชนในท้องถิ่น ภายใต้กรอบกฎหมายที่บัญญัติไว้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ การศึกษาด้านการเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับชาติ แก่ประชาชนและชุมชนโดยทั่วถึง ตลอดจนการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ตั้งแต่แผนพัฒนาเทศบาล ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการบริหารจัดการ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารและการพัฒนาเทศบาล โดยมีเป้าประสงค์การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เพื่อบริหาร

จัดการองค์กรที่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล มุ่งผลสัมฤทธิ์ สร้างขวัญ และกำลังใจของ พนักงานเทศบาลและพนักงานจ้าง ให้มีความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงานอันจะนำไปสู่การ ตระหนักต่อหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะให้บริการกับพี่น้องประชาชนให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส เป็นธรรม ทันท่วงที และตรวจสอบได้ ที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน ปรับปรุงระบบฐานข้อมูลแผนที่ภาษี เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพ ในการจัดเก็บรายได้ และบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมโดยเสมอภาค

6.2 นโยบายด้านเศรษฐกิจ

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีการดำเนินการตามระบบเศรษฐกิจแบบเสรี และเป็นธรรม สนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลัก ธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการในภาคเอกชนและชุมชน มุ่งเน้นที่จะลดรายจ่าย เพิ่ม รายได้และขยายโอกาส ส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการ ประกอบอาชีพ ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมเพื่อพัฒนาไปสู่ระบบ สหกรณ์ในชุมชน โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพ จัดตั้งกองทุนชุมชนหมุนเวียน และระบบสหกรณ์ ตามกรอบกฎหมายที่บัญญัติไว้ ปรับปรุงตลาดสด ตลาดโต้รุ่ง ตลาดกลาง การเกษตร ให้เป็นสถานที่ซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าที่ได้มาตรฐาน ภายใต้การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ในการปรับปรุงและพัฒนา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สำหรับการบริหาร จัดการด้านการเงิน การคลังท้องถิ่น จะมุ่งเน้นการรักษาเสถียรภาพทางการเงินและรักษาวินัย ทางการเงิน โดยปรับคุณภาพในการจัดสรรงบประมาณ งบค่าใช้จ่าย งบพัฒนา งบสวัสดิการ และงบลงทุนให้เหมาะสมกับรายรับของท้องถิ่น และที่สำคัญคือจะมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ชุมชนและท้องถิ่นโดยรวม เน้นการใช้จ่ายรายได้ของท้องถิ่น โดยยึดหลักกฎหมายภายใต้กรอบ วินัยทางการเงินและการคลังเป็นสำคัญ

6.3 นโยบายด้านสังคม

เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะ และบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมได้ มาตรฐานมีความ เสมอภาค รวมทั้งการคุ้มครอง ป้องกัน และส่งเสริมความเข้าใจอันดี ตลอดจน

ความสมานฉันท์ในชุมชนและท้องถิ่น จะดำเนินนโยบายด้านสังคม โดยการสร้างความเข้มแข็ง และความอบอุ่นของสถาบันครอบครัว ส่งเสริมให้วันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว ส่งเสริม การคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กก่อน วัยเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน สร้างโอกาสให้ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีรายได้น้อย ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ พร้อมจัดสวัสดิการการสงเคราะห์อย่างเป็นธรรม และเสมอภาค จัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในชุมชนและกระจายการให้บริการสาธารณสุข โดยการ จัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขชุมชน สร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน โดยการ จัดตั้งศูนย์ให้บริการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำชุมชนที่พร้อมด้วย บุคลากร เครื่องมือสื่อสาร และรถตรวจการ ปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดโดยการปรับปรุงสภาพ ชุมชนให้ถูกสุขลักษณะและจัดหาที่ดินเพื่อนำมาใช้เป็นสวัสดิการ ให้กับประชาชนผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

6.4 นโยบายด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน

เพื่อให้การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์สิ่งแวดล้อม และพลังงานให้คงอยู่และไม่กระทบ ต่อวิถีชีวิตของประชาชน จะกำหนดยุทธศาสตร์หลักเกณฑ์การดูแลรักษาระบบนิเวศน์ โดย ดำเนินถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ถ้ำน้ำป่าว แหล่งน้ำสาธารณะ และ วิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น ให้มีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง กำหนดมาตรฐานการใช้ประ โยชน์และการป้องกัน ป้องปรามอย่างยั่งยืน โดยไม่ให้ประชาชน ในท้องถิ่นต้องรับผลกระทบจากหลักเกณฑ์และการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ ตลอดจน การควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของ ประชาชนและชุมชนท้องถิ่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงระบบการคัดแยก จัดเก็บและ กำจัดขยะมูลฝอยให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะเร่งรัดการศึกษาความเป็นไปได้ ในการจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียรวมของเมืองให้สมบูรณ์ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงระบบบำบัด น้ำเสียในชุมชน ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการปรับปรุง ภูมิทัศน์โดยรอบเขต เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ให้มีบรรยากาศที่สดใส สะอาด และน่าอยู่ อีกทั้งจะดำเนินนโยบาย ด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน โดยการแสวงหาพลังงานทดแทนที่ไม่ เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม รักษาสมดุลระบบนิเวศน์พร้อมส่งเสริม ฟื้นฟูความสมบูรณ์ของ ระบบนิเวศน์ภายใต้การมีส่วนร่วมของเอกชน และชุมชนท้องถิ่นให้มีความสมดุลของการใช้ ประโยชน์ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด กับผู้ก่อให้เกิดมลภาวะ เพื่อคืนสภาพ

สิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน จะพัฒนาพื้นที่สีเขียว เพื่อลดภาวะโลกร้อนและเป็นที่พักผ่อน
หย่อนใจของประชาชนและเป็นปอดสาธารณะของชุมชน

6.5 นโยบายด้านการศึกษาและการกีฬา

เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาและการกีฬาตามสิทธิใน
แผนนโยบายขั้นพื้นฐานแห่งรัฐ ให้มีการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการ
อบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการศึกษาในระดับปฐมวัย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการ
จัดการศึกษา ทุกระดับให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มี
แผนการศึกษาตามมาตรฐานของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการ
พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม
และกระแสโลก มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์
ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข
พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรทางการศึกษาให้มุ่งมั่นที่จะพัฒนานักเรียนให้มีความรู้
คู่คุณธรรม ให้มีอาคารสถานที่พร้อมอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย มีแหล่งข้อมูลที่เป็น
ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ทางการศึกษาที่ครบวงจร สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการจัด
การศึกษากับองค์กรภาคเอกชน ชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารทางการศึกษา
ของโรงเรียนเทศบาลให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ ส่งเสริมและพัฒนากีฬาทั้งในและนอก
สถานศึกษา โดยการจัดให้มีลานกีฬาในชุมชนในพื้นที่ว่างของสถานที่ราชการ วัด ที่สาธารณะ
และจะส่งเสริมเยาวชนให้พัฒนาการเล่นกีฬาทุกประเภท เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ

6.6 นโยบายด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

เพื่อเป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาและศาสนาอื่นรวมทั้งการนำหลักธรรมของ
ศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสนับสนุนการสืบสานการ
อนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกแขนง พัฒนา
ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของชุมชน โดยความร่วมมือ
ของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับความ
เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและจังหวัดกาฬสินธุ์

6.7 นโยบายด้านการพัฒนาการคมนาคมขนส่งและการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

เพื่อพัฒนาการคมนาคมและขนส่งในเขตเมืองให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัยได้มาตรฐานตามหลักวิศวกรรมจราจร พัฒนาระบบ ถนน สะพาน ทางเดินเท้า ให้มีความสะดวก ปลอดภัย และคุ้มค่า เร่งก่อสร้างถนนที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการคมนาคมภายในพื้นที่ และเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์กับเมืองใกล้เคียง สร้างความคล่องตัวของสภาพการจราจรรองรับการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนา ระบบ การคมนาคมด้านการจราจรในเขตเมือง เพื่อเชื่อมโยงถนนสายยุทธศาสตร์จากเมืองอย่าง กุ้ง ประเทศพม่า ผ่านประเทศไทย มุ่งสู่ตลาดอินโดจีน เพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้มีมาตรฐาน เพิ่มขีดความสามารถให้บริการไฟฟ้าสาธารณะและการประปา ให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน โดยมีระบบควบคุมที่เป็นศูนย์บริการที่ทันสมัย จะเร่งขยายเขตประปา และการวางระบบระบายน้ำทั่วเขตชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จัดการกับระบบบำบัดน้ำเสียและทางระบายน้ำให้สามารถควบคุม โดยระบบบ่อสูบล เพื่อป้องกันน้ำท่วม ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ให้เป็นระบบที่มีมาตรฐาน

สรุปได้ว่า นโยบายเพื่อการบริหารของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ได้กำหนดนโยบายในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประจำปี 2554 – 2556 แบ่งออกเป็น 7 นโยบาย ได้แก่ นโยบายด้านการเมืองการปกครอง นโยบายด้านเศรษฐกิจ นโยบายด้านสังคม นโยบายด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน นโยบายด้านการศึกษาและการกีฬา นโยบายด้านการศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และนโยบายด้านการพัฒนาการคมนาคมขนส่งและการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจวรรณกรรมที่ตรงหรือใกล้เคียงกับหัวข้อในการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อุกฤษณ์ พิทักษ์ก่อผล (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณี อำเภอกแลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงาน

พัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมมีส่วนร่วมมาก ด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ร่วมพิจารณาโครงการ และร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ร่วมประชุม ร่วมประเมินผล และร่วมดำเนินงานตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น คือ ประเภทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น คือ ประเภทของสมาชิก การติดต่อหน้าที่การงาน เจ้าหน้าที่และความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน 3) ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

สาวิตร์ จิตรประวัติ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจที่ทำให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41- 50 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพส่วนตัว รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่คาดหวังที่จะได้รับเกียรติยศ จากการดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน แต่ได้คาดหวังที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ และเหตุจูงใจที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองส่วน คือการอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นและต้องการพัฒนาชุมชนให้เจริญ นอกจากนี้พบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 20 -30 ปี เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในอัตราส่วนที่ค่อนข้างน้อยมาก ซึ่งอาจมาจากเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแหลมฉบังเป็นพื้นที่ธุรกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้กลุ่มดังกล่าวซึ่งอยู่ในวัยทำงานเข้าไปประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมกันค่อนข้างมาก จึงไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น

งามตา สุขประเสริฐ (2543 : 68) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะ : กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชูเกียรติ เปี่ยมศรี (2543 : 82) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนย่อยในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขนิษฐา ศรีนนท์ (2543 : 78 - 79) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า .

1. กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรีอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลควรมีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น แจกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาลให้ชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญต่อปัญหาความต้องการและตอบสนองปัญหาความต้องการของทุกชุมชนอย่างเสมอภาค ด้วยความรวดเร็วและทันต่อความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับเทศบาล ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับ และได้รับความร่วมมือที่ดีจากชุมชนและเป็นผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลมากขึ้น สรุปการมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โครงการและจะต้องมีความสอดคล้องกับชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ โดยการ ใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จิรศักดิ์ สีใจเจริญ (2543 : 72 - 73) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมมีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

4. สาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่จะมีโอกาสร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเองซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

5. สำหรับสาเหตุของการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมนั้น เพราะมีตัวแทนอยู่แล้ว นอกจากนี้คือไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยด้านรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่น ตามความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

สนิท สุหนต์ (2544 : 95) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมและบทบาทการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมและบทบาทการบริหารอยู่ในระดับน้อย ตำแหน่งทางสังคมในชุมชนของผู้นำชุมชนและตำแหน่งในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานในกระบวนการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

นภารัตน์ เจริญรัตน์ (2545 : 79 - 80) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและการบริหาร ในระดับต่ำทุกขั้นตอน กระบวนการ นับตั้งแต่การวางแผนค้นหาสาเหตุของปัญหา การร่วมเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการเป็นผู้รับประโยชน์และการประเมิน

2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งอาชีพ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทานตะวัน อินทร์จันทร์ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41 - 50 ปี เป็นผู้ที่มีสมรสแล้ว มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการชุมชนเพียง 1 ครั้ง และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนย่อย ด้านการศึกษาการมีส่วนร่วม พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมี

ส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาชุมชน ค้นหาความต้องการของชุมชนและเสนอต่อเทศบาล การตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นที่มีอยู่จำกัด ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และปัจจัยด้านการได้รับฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนน้อย มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนน้อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูนแตกต่างกัน คือ คณะกรรมการมีอายุน้อยและคณะกรรมการที่ได้เคยรับการฝึกอบรม มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลในการพัฒนาชุมชนน้อยมากกว่า คณะกรรมการที่มีอายุมาก และคณะกรรมการที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ปัจจัยด้านการศึกษาด้านรายได้นั้นมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนคือ คณะกรรมการที่มีรายได้น้อยมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มากกว่า

มนูญ บุรณพัฒนา (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมเฉลี่ยในระดับปานกลาง และเมื่อแยกบริการแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ทุกด้าน โดยบริการที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การส่งเสริมการเล่นกีฬา การเก็บขยะจากบ้านเรือน ตลาดและการส่งเสริมกิจกรรมของวัดและงานประเพณี ส่วนบริการที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาผลการดำเนินงานโดยวัดจากความคิดของประชาชน พบว่า เทศบาลมีการจัดดำเนินการบริการต่าง ๆ อยู่ในระดับพอใจได้เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นการจัดสวนสาธารณะที่ส่วนใหญ่ระบุว่าอยู่ในระดับดี

นุทอง เนตรสว่าง (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ประชาสังคมกับการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลของการวิจัยความเป็นประชาสังคมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยางน่อง พบว่า อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยในระดับมาก ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในความเป็นประชาสังคม และด้านการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และในการวางแผนพัฒนา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองการบริหาร พบว่า อยู่ในเกณฑ์ระดับน้อยสภาพโดยรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในความเป็นประชาสังคม หากท้องถิ่นเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่านี้

พิกุล สัจจามรรค (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40 -50 ปี สถานภาพสมรสแล้ว มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 57,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ไม่มีสถานภาพทางสังคม หรือไม่มีตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลนครลำปาง กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเห็นด้วยมากที่สุด คือ ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นและต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ปราณี ทองจันทร์ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่าประชาชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นผู้นำชุมชนจะเป็นตัวแทนภาคประชาชนร่วมเสนอความต้องการ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ประกอบกับเทศบาลยังเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ ได้มีบทบาทในการกำหนดขั้นตอนการทำงาน ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ผ่านตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน จึงทำให้แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ส่วนปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น ประชาชนมีความต้องการให้สมาชิกสภาเทศบาลมีความสามัคคีและจริงใจต่อการพัฒนา และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริการพื้นฐานตรงกับความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุดอีกด้วย

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมที่มีผู้ศึกษามาแล้ว พบว่า แตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน เช่น การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณี อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วม เช่น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญต่อปัญหาความต้องการและตอบสนองปัญหาความต้องการของทุกชุมชนอย่างเสมอภาค เป็นต้น